

Elogi del candidat pronunciat pel Dr. Josep M. Pujol

Avui ens reunim en aquesta solemnitat acadèmica per expressar a Joan Perucho la nostra consideració i el nostre respecte, i ho fem conferint-li el màxim títol que la Universitat, que és la més alta institució acadèmica, pot atorgar: el grau de doctor.

He de recordar, però, que aquesta no és la primera vegada que la nostra Universitat l'acull per honorar-lo. Avui ho fa corporativament i al més alt nivell, a través d'una decisió de la Junta de Govern, però el candidat i una part dels aquí presents recordaran molt bé que aviat farà onze anys, a la fi del primer trimestre del curs 1984-85, el Departament de Filologia Catalana va celebrar una Setmana Joan Perucho en què durant cinc dies l'obra de l'escriptor va ser objecte de lectura i exegesi i al llarg de la qual estudiants i professors van poder gaudir de la seva presència física i van rebre l'impacte inesborrable de la seva extraordinària cordialitat i la seva densitat humana.

Hi ha un aspecte d'aquella Setmana Joan Perucho que a la llum de l'acte que celebrem avui adquireix una significació especial. El Dr. Jaume Vidal Alcover, que dirigia aleshores el Departament i que entre altres virtuts tenia la de defensar abans que res els seus alumnes contra la vulgaritat, les idees rebudes i els prejudicis de qualsevol ordre, començant pels crítics, va limitar-se a proposar als futurs llicenciats de dedicar una setmana a un escriptor vivent, deixant oberta de manera expressa la seva proposta per respectar i fomentar, com era habitual en ell, els gustos, la independència de judici i la llibertat de criteri dels seus alumnes. I van ser els estudiants que van proposar el nom de Joan Perucho, que Jaume Vidal va acollir amb evident complaença.

La decisió corporativa, per tant, ve a sancionar l'instint, espontani i segur alhora, d'aquells estudiants que fa una desena llarga d'anys no van vacil·lar a proclamar la seva admiració per l'obra d'un dels escriptors més complets i singulars de la nostra literatura. Quan Joan Perucho, doncs, s'acosti per rebre les insígnies del seu grau doctoral ho podrà fer amb l'íntim convenciment que la Universitat Rovira i Virgili sencera, des dels estudiants fins a la Junta de Govern i el rector, fa molts anys que l'estima a ell i la seva obra en el doble sentit que té aquesta paraula en català: que sent un sòlid i profund afecte per la seva persona, i que coneix i valora altíssimament la seva tasca d'home de lletres.

La tradició exigeix que el padrí faci la lloança del candidat. Jo penso respectar-la, però adverteixo que no puc fer-ho en els termes convencionals.

No desgranaré la relació dels seus llibres de poesia, en vers o en prosa, les seves novel·les, contes o proses narratives, els seus assaigs i ressenyes crítiques sobre art contemporani, gastronomia o mil altres temes, les seves col·laboracions de premsa o les seves memòries en forma de llibre o de breu apunt articulíctic; no parlaré tampoc del reconeixement que ha obtingut fora de casa seva ni enumeraré el nombre de llengües a què ha estat traduït; no detallaré els premis que li han concedit o que ha contribuït a atorgar ni les acadèmies a què pertany, alguna de les quals té representació oficial en aquesta Aula Magna; no em referiré a la seva mítica biblioteca, on s'acumulen les rareses bibliogràfiques més exquisides i on té el seu laboratori d'alquimista; tampoc no m'estendré sobre la seva vinculació professional, fantàstica o vital amb les terres de la Catalunya Nova: amb Gandesa, el Vendrell, Pratdip o Albinyana.

No m'ho permetria materialment el temps limitat de què dispenso ara i, encara que en tingués, m'ho impediria la mateixa extensió d'una obra que comença pràcticament amb la represa editorial de la postguerra i es produeix amb una regularitat impertorbable des de fa quaranta-vuit anys a través d'editorials, revistes i diaris.

Afortunadament crec també que aquesta no és la meua missió ara i aquí. És cert que l'obra d'un erudit i, en general, la d'un investigador té lògicament i forçosament una dimensió quantitativa que es mesura pel seu currículum. L'instant suprem de la confirmació del que fins aleshores només havia estat una hipòtesi de treball, va precedir d'una llarga recerca que té inevitablement les seves marrades i les seves ramificacions secundàries, i que cada vegada més tendeix a ser producte d'un equip de treball ben organitzat que demana moltes hores de dedicació als seus membres.

Però la glòria de la investigació científica té un tribut terrible: la seva caducitat. No fa gaire, un excel·lent investigador i il·lustre company de Joan Peruchó a la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, el Dr. Josep Romeu i Figueras, m'ho deia amb extraordinària lucidesa parlant a propòsit de la filologia: «El destí de l'investigador és ben amarg: el resultat de la seva recerca o bé serà desmentit per un altre col·lega, i en aquest cas el seu nom serà oblidat, o bé, si és acceptat, el seu nom acabarà igualment per desaparèixer així que el seu descobriment s'hagi fos en el repertori comú i anònim de les coneixences adquirides que van a parar als manuals generals de la seva matèria.» Sigui com sigui, doncs, a través de l'èxit o del fracàs, el destí habitual de l'investigador és l'oblit. Les personalitats de la història de la ciència tendeixen a convertir-se

ràpidament, en el sentit més noble però també més cruel de la paraula, en història. Només els revolucionaris que han obert un nou domini a la ciència conserven un lligam entre el seu nom i el seu descobriment, però la memòria dels predecessors que el van fer possible i el dels successors que van contribuir a completar-lo i potser fins i tot a superar-lo queda més per l'impuls que en el seu moment van donar al progrés dels coneixements que no pas pel que ha quedat intacte de la seva obra.

Aquest no és, però, el destí dels artistes. L'art —i per tant la literatura— no té autènticament història si no és en un sentit figurat, per donar nom a una assignatura dintre d'un pla d'estudis. Cada artista dóna la seva resposta als neigs i als enigmes que trasbalsen el seu temps tal com repercuteixen en la seva persona, i cerca i crea els instruments materials o estètics que li han de permetre expressar-se amb l'exactitud que necessita.

És justament aquest fet, la seva inserció humana, el que aboleix la dimensió temporal de l'art o, com a màxim, la converteix en simple objecte de curiositat per als erudits. Si res humà no ens és aliè, cap creació artística no ens pot ser estranya ni serà mai caduca. És per això que els guanys de l'art són conquestes absolutes i eternes de l'esperit: el Partenó, la *Comèdia* dantesca, les *Constel·lacions* de Joan Miró o el *Prélude à l'après-midi d'un faune* són no tan sols irrepitibles sinó imperfectibles; i en això es diferencien dels guanys de la ciència, que són lineals i acumulatius. A l'inrevés del que li passa a l'art, la ciència només viu en la pura actualitat: el darrer descobriment anul·la els anteriors i els nega com a *scientia*, és a dir, com a coneixement, per convertir-los en deixalles de la història de la civilització.

És en aquesta contradicció entre la perennitat de l'art i l'efímera durada dels fets i els coneixements on s'insereix una de les claus, potser la més important, de l'obra de Joan Perucho, que sota una aparent diversitat temàtica i formal manté una coherència sense esclatxes.

En vers o en prosa, obertament líric o circumstancialment narratiu, Perucho és essencialment un poeta, és a dir, un visionari. Sovint ha declarat la seva primerenca admiració per J. V. Foix, el poeta que era dormint que hi veia clar. El son era, per a Foix (i per als surrealistes), el mecanisme que allibera la ment de les croses feixugues i grosseres de la raó. Perucho no dorm, però es reconeix també desposseït d'ell mateix, abandonat «inerme en una vaga latitud nàutica», guiat per una «petita estrella» en la seva sang que li «determina la deriva».

Aquesta «petita estrella» té el centre de la seva òrbita en la secreta correlació que estableixen entre si les paraules. Ell mateix ho declara amb la rotunditat d'un principi poètic: «Evidentment, les paraules», ha dit, «posades darrere

altres paraules, amb definida intenció, condueixen a l'experiència poètica, perquè la poesia —o l'experiència— rau en elles mateixes, són elles mateixes. Però sempre hi ha un univers de correlacions sota seu que les determina. Aquest és (i això és el que volia dir, ho veig ara claríssimament) l'univers que prefereixo.»

Perucho, doncs, parteix de les paraules i torna a les paraules per transcendir l'enigma que plantegen, la «invisible presència» que ens espera «darrere el negre antifaç». Les paraules de les quals parteix Perucho són sovint paraules alienades, moltes vegades per partida múltiple: per això es complau assenyaldament en les paraules d'altri, en les citacions, a les quals sobreposa encara nous mecanismes d'estranyament: el del fragmentarisme inherent a la citació, l'estrangeria lingüística, o el fet d'extreure-les amb preferència de textos que van ser escrits i publicats en temps abolits, en temps separats del nostre per una ruptura cultural difícilment franquejable que els fa definitivament aliens: l'edat mitjana o la il·lustració, els mateixos temps en què sol situar l'acció dels seus relats.

Insisteixo que les citacions de Perucho són un punt de partida i no, com en l'erudició, un punt d'arribada. Discoursejant sobre el tema dels *primeros pobladores de España*, per exemple, un tema car als historiadors anteriors al positivisme, el jesuïta P. Burriel, una de les llumeneres de l'erudició il·lustrada espanyola, cita una llarga corrua de noms de tribus i pobles preromans i continua dient: «Los verdaderos orígenes de la antigüedad Española se deben buscar en la Historia de las Gentes que he referido, por ser estos los primeros pobladores de España de que tengo noticia más segura gracias a las luces que me ha prestado un poderoso númen a mi servicio.» Aquest «poderoso númen» al qual el P. Burriel al·ludeix sense identificar-lo és el punt de partida que conduirà a una nova realitat de la paraula: l'Aleix, l'«animal deforme, incombustible, de vaga aparença reptiliana, cap esfèric, constituït per matèria semicartilaginosa que s'estira i s'arronsa com un acordió» i que «té la virtut de parlar llengües hispàniques preromanes i, amb preferència, l'ibèric, vocalitzant-lo amb delectança i una sorprenent i rude musicalitat». Només el poeta Joan Perucho podia veure en aquestes dues paraules el negre antifaç de l'enigma, i només un Lovecraft irònic i entremaliat com ell podia intuir la invisible presència que ens hi esperava.

Però no voldria acabar aquest elogi acadèmic, forçosament breu, sense citar un altre exemple de la lucidesa de Perucho amb ell mateix i amb el procés de creació artística. Per aproximar-me a la seva poètica, abans he utilitzat unes paraules seves directes i sense metàfora, però m'agradaria fer veure com la

metàfora, en mans de Perucho és també una poderosíssima i lluminosa eina de coneixement, i em complau que en el temple de la raó i la intel·ligència les paraules de l'artista siguin el seu millor advocat. Llegiré «La proclama dels déus», un poema en prosa pertanyent a un dels seus darrers llibres *Inscripcions, làpides, esteles*:

L'estàtua de marbre emergeix entre les dàlies i les clepsidres, les hores i els jacints. Una mica ennegrida per la humitat (car un bassiol pútrid li retorna la imatge) es presenta a la consideració de l'inconsolable Lluís Pons d'Icart, que li dicta un díptic impenetrable d'Alessandro Battaglia, dedicat, naturalment, «alla ciutat de Tarragona»:

*Le pietre, gli archimonti, gli vestigi,
gli scritti ed intagliati sassi.*

És l'hora de l'espiadimonis suspès sobre les aigües pestilents, gràcil joiell en el pit d'una dama, ingràvid missatger de la poesia (gairebé modernista) dibuixada pel bon gust d'un Alexandre de Riquer. Però es tracta, ara, d'un insecte errívol, compacta veu concertada aquí, en aquest segle i en aquest any de gràcia. Xucla la mel de les flors tant com el pol·len dels somnis dels difunts i dels vivents, a dos dits de les ruïnes venerables i, potser, del Dret Romà.

L'espiadimonis ho ha transmutat tot en efectiva poesia. Insecte immòbil sobre els nostres caps, ens atorga la gràcia que, esperant, intuïem. És la gràcia de la Poesia. Aquella per a la qual és possible viure i és possible morir. Així ho han proclamat, des de sempre, els déus.

Estic segur que en una Universitat que ha fet d'Antoni Tàpies —sobre el qual Perucho ha publicat pàgines plenes de sagacitat— el seu primer doctor *honoris causa* no caldrà esmerçar gaires esforços a defensar la concessió d'un altre doctorat a Joan Perucho. Si l'art és encara allò que ens fa comprendre alguna cosa no linealment, a través de la raó, sinó simultàniament i en tots els seus aspectes a través de la sensibilitat, em penso que la justícia d'aquesta investidura no pot oferir dubtes a ningú.

Rector Magnifice, licet Excellentissimi Domini Iohannis Perucho facta et opera brevitatis gratia enumerare praetermissi, satis tamen uideor dixisse ut ob magna eius merita tua auctoritate ei laus tribuatur. Rogo igitur, Rector Magnifice, uti clarissimum uirum Iohannem Perucho honoris causa doctorem creare et eum nostrorum Studiorum Vniuersitati adnumerare digneris.